UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Paradox účinné lítosti: Jak trestní právo (ne)motivuje k plnění vyživovací povinnosti

Mgr. Bc. Vít Kubů

Prohlašuji, že jsem esej na téma: Paradox účinné lítosti: Jak trestní právo (ne)motivuje k plnění vyživovací povinnosti zpracoval sám a uvedl jsem všechny použité prameny. Dávám souhlas s prvním zveřejněním své eseje vyhlašovateli soutěže nebo spolupracujícími institucemi v papírové či elektronické podobě.

Dále prohlašuji, že tato esej je zkrácenou verzí mé diplomové práce na Právnické fakultě Univerzity Karlovy[1] a že jsem v současné době studentem magisterského studia na Institutu ekonomických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, obor Ekonomie a Finance.

V Praze dne 31. 5. 2025

[1] KUBŮ, Vít. *Trestný čin zanedbání povinné výživy a jeho prevence*. Diplomová práce, vedoucí Drápal, Jakub. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra ekonomie a empirických právních studií, 2025.

1. Úvod

Neplnění vyživovací povinnosti představuje dlouhodobý společenský problém, který zasahuje do života desítek tisíc rodin v České republice. Data jsou v tomto ohledu alarmující – za rok 2023 bylo zahájeno 4 200 exekučních řízení k vymožení výživného na nezaopatřené dítě[2]. Zároveň v prosinci zmíněného roku pobíralo 12 tisíc osob sociální dávku náhradní výživné[3]. Navíc trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 196 trestního zákoníku[4] tvořil v roce 2023 necelých 5,5 % veškeré trestné činnosti[5]. Z tohoto důvodu je nezbytné mít právní úpravu, která motivuje rodiče k plnění jejich vyživovací povinnosti, chrání práva nezaopatřených dětí a poskytuje efektivní mechanismy pro případné vymáhání výživného.

Úprava vyživovací povinnosti spadá primárně do oblasti občanského práva, jehož prostředky by měly motivovat k včasnému a řádnému hrazení výživného. Pokud však občanské právo neplní dostatečnou motivaci pro plnění vyživovací povinnosti, je zde druhá možnost, jak ovlivnit chování osoby povinné, a to skrze trestní právo. Skutkovou podstatu trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ osoba povinná naplní tehdy, pokud neplní svoji vyživovací povinnost, byť i z nedbalosti, po dobu delší než čtyři měsíce. Při spáchání tohoto trestného činu je možné uložit řadu trestů, přiměřených omezení a přiměřených povinností, mezi něž patří kupříkladu zdržení se řízení motorových vozidel. Ovšem nejsilnějším nástrojem trestního práva je možnost uvěznění. Ta by měla představovat dostatečnou motivaci pro včasné a řádné hrazení výživného.

Nicméně trestněprávní institut účinné lítosti dle § 197 TZ[6] může tuto motivaci výrazně snížit. Tento institut umožňuje zánik trestní odpovědnosti za daný trestný čin, pokud pachatel svoji povinnost splnil dříve, než soud prvního stupně začal vyhlašovat rozsudek, a pokud trestný čin neměl trvale nepříznivé následky. Smysl tohoto institutu spočívá ve skutečnosti, že zájem společnosti na zajištění výživného pro oprávněného převažuje nad zájmem společnosti potrestat pachatele tohoto trestného činu, a proto je mu dána možnost se jistým způsobem ze svého prohřešku dodatečně vykoupit. Současně ale může docházet ke zneužívání institutu účinné lítosti tím, že osoba povinná záměrně neplatí výživné, protože si je vědoma skutečnosti, že kdykoliv do vyhlášení rozsudku prvního stupně může uhradit dlužnou částku, čímž zanikne trestní odpovědnost

[2] Data Exekutorské komory ČR získaná autorem této práce prostřednictvím emailové komunikace.
[3] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Informace o vyplacených dávkách v rezortu MPSV ČR v prosinci 2024* [online]. [cit. 2025-03-24]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/web/cz/informace-o-vyplacenych-davkach.
[4] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“ či „TZ“).
[5] Data pochází ze Statistických listů státních zastupitelství ČR – trestní agenda.
[6] Nadále také jen „účinná lítost“, pokud nebude explicitně stanoveno, že se jedná o obecnou účinnou lítost stanovenou v § 33 TZ.

za její jednání. Trestní sankce pak v tomto ohledu zaniká a zůstává nanejvýš občanskoprávní sankce, kterou mohou být úroky z prodlení a případné náklady na exekuci či soudní výkon rozhodnutí. Institut tedy může do jisté míry vytvářet incentiv k neplacení výživného.

Účelem této práce je teoreticky a empiricky analyzovat hypotézu, zda ustanovení o účinné lítosti vytváří motivaci pro neplacení výživného. K potvrzení či vyvrácení této hypotézy analyzuji data ze statistických listů trestních soudů České republiky a za pomoci logistického regresního modelu určím proměnné, jež ovlivňují pravděpodobnost užití účinné lítosti.

Problematice výživného a jeho neplacení se věnuje řada poradních orgánů, odborníků a je tématem mnoha diplomových prací, avšak do dnešního dne nebyla zpracována datová analýza, která by dokázala zhodnotit využití účinné lítosti při zanedbání povinné výživy a jeho důsledků. Právě analýza dat trestních soudů by měla být největším přínosem této práce pro současné vědecké poznatky. Výzkum též může posloužit jakožto podklad pro současnou debatu ohledně dekriminalizace neplacení výživného.

Tato esej je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se věnuje trestněprávnímu postihu neplacení výživného a vlivu účinné lítosti na ekonomické rozhodování pachatele. V praktické části nejdříve představím výzkumný rámec této práce a poté popíšu data, která budou pro tento výzkum použita. Dále stručně představím metodologii, kterou jsem pro tuto analýzu zvolil. V závěru práce budou prezentovány výsledky datové analýzy s důrazem na jejich význam v kontextu zkoumané problematiky. Nakonec shrnu hlavní poznatky výzkumu a nabídnu doporučení pro zákonodárce ohledně možných změn v právním řádu s cílem navýšit efektivitu v rámci prevence neplacení výživného.

2. Právní úprava a teoretická východiska

Ačkoliv je nesporné, že vyživovací povinnost je primárně soukromoprávní záležitostí, může mít nehrazení výživného účinky, jež nezůstávají pouze *inter partes*, nýbrž se přelévají na celou společnost. Z tohoto důvodu si našla regulace neplnění vyživovací povinnosti cestu i do veřejného práva v rámci trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ. Jedná se o jeden z nejčastěji spáchaných trestných činů, který stane před českými trestními soudy, a to zejména proto, že pachatel tohoto trestného činu je téměř vždy jistý[7]. Od roku 2014 do roku 2024 byl tento trestný čin spáchán ve 77 368 případech, avšak dobrou zprávou může být skutečnost, že se počet případů tohoto trestného činu každoročně snižuje. Na grafu níže (viz Graf 2.1) si můžeme všimnout, že v roce 2024 je tento počet téměř třetinový oproti roku 2014. Tento trend by mohl naznačovat zlepšení v oblasti plnění vyživovací povinnosti nebo spíše přesun vymáhání této povinnosti do občanskoprávní roviny, což je ze společenského hlediska žádoucí.

Graf 2.1: Počet spáchaných trestných činů dle § 196 TZ dle jednotlivých let

Zdroj: Statistické listy trestních soudů, tvorba grafu vlastní

Skutkovou podstatu tohoto trestného činu pachatel naplní tím, že po dobu delší než čtyři měsíce neplní svoji zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, a to i pouze z nedbalosti. Za spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy je poté možné uložit trest odnětí svobody až na jeden rok. Ovšem v případě úmyslného zavinění, kdy pachatel jedná aktivní kroky,

[7] Lze uvažovat o výjimečných případech, kdy pachatel bude neznámý – např. když není zcela jisté, kdo je otcem dítěte.

které vedou ke znemožnění úhrady alimentační povinnosti, a to po dobu delší než čtyři měsíce, se jedná o skutečnost vedoucí ke zvýšení horní sazby trestu až na dvě léta. Zákon též myslí na situaci, kdy by se oprávněná osoba mohla dostat vlivem neplacení výživného do nebezpečí nouze. Tato skutková podstata je upravena ve třetím odstavci § 196 TZ a hrozí za ní s ohledem na její vyšší společenskou nebezpečnost trest odnětí svobody na šest měsíců až tři léta. Za zmínku rovněž stojí skutečnost, že za tento trestný čin stanovuje trestní zákoník nejvyšší možnou horní hranici trestní sazby tři roky, a proto se vždy bude jednat o přečin[8].

2.1. Účinná lítost

Institut účinné lítosti je upraven v § 33 trestního zákoníku a umožňuje za jistých podmínek zánik trestní odpovědnosti za vyjmenované trestné činy. Smyslem tohoto institutu je předejití či zmírnění škodlivého následku trestného jednání, a to z důvodu, že zájem společnosti na tomto výsledku převažuje nad zájmem společnosti na potrestání pachatele trestného činu. Není tomu jinak ani u vyživovací povinnosti, avšak z důvodu vyšší citlivosti si účinná lítost pro zanedbání povinné výživy vyžádala zvláštní ustanovení ve vztahu speciality k obecné účinné lítosti. To lze nalézt v § 197 trestního zákoníku:

„Trestní odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 196) zaniká, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek“.

Dané ustanovení umožňuje zánik trestní odpovědnosti za trestný čin zanedbání povinné výživy za dvou podmínek. První podmínka stanovuje, že trestný čin neměl trvale nepříznivých následků. Jedná se především o následky na zdraví fyzické či psychické nebo nemožnost věnovat se přípravě na povolání, zejména studiu[9]. Druhou podmínkou je dodatečné splnění vyživovací povinnosti dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek[10]. V tomto ohledu je nutné podotknout, že v rámci dodatečného splnění vyživovací povinnosti nemusí být rozhodná výše dluhu z hlediska občanského práva. Trestní soud totiž posuzuje rozsah vyživovací povinnosti jakožto předběžnou otázku dle § 9 odst. 1 TŘ, přičemž vyhodnocuje, jaké byly výdělkové

[8] Viz § 14 odst. 2 TZ.
[9] Viz ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada. § 197 [Zvláštní ustanovení o účinné lítosti]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2473, marg. č. 3.
[10] V případě rozhodování trestním příkazem je nutné tuto povinnost splnit před tím, než soudce vydá trestní příkaz. Pak je možné účinnou lítost využít pouze před doručením tohoto příkazu za současného podání odporu, jinak by trestní příkaz nabyl právní moci (viz ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada. § 197 [Zvláštní ustanovení o účinné lítosti]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2473, marg. č. 2). Případně se nabízí možnost podání odporu a splnění povinnosti dříve, než samosoudce počne vyhlašovat rozsudek. Srov. § 314e odst. 8 a § 314g odst. 2 TŘ.

možnosti pachatele v době spáchání trestného činu[11]. Může tak nastat situace, kdy se trestní soud odchýlí od rozhodnutí soudu v občanskoprávním řízení, avšak v takovém případě je nutné, aby se trestní soud vypořádal se zjištěními a důkazy, které byly základem pro rozhodnutí občanskoprávního soudu, a náležitě zdůvodnil rozdílný závěr[12].

Z judikatury vychází, že povinnost je možné splnit i skrze třetí osobu, např. své rodiče, avšak je k tomu potřeba aktivní participace osoby povinné, zejména žádost[13]. Zároveň musí být tato aktivní součinnost pachatele skutečná, tedy nestačí pouze skutečnost, že zdrojem pro splnění povinnosti jsou finanční prostředky pachatele, k čemuž dochází při exekuci[14]. Dále je třeba alimentační povinnost splnit nejen částečně, nýbrž je jí potřeba uhradit v celém rozsahu, který je pachateli kladen za vinu, jinak nejsou splněny podmínky účinné lítosti[15]. Nicméně toto dlužné výživné může být v případě nedostatečných finančních prostředků vyplaceno i v naturální podobě, pokud hodnota tohoto plnění vyrovnává či převyšuje dlužnou částku[16]. Nadto je vhodné zmínit, že k naplnění účinné lítosti nestačí ani poskytnutí slibu o uhrazení dlužného výživného v budoucnu či prominutí dluhu ze strany oprávněného[17].

Pokud jsou podmínky účinné lítosti naplněny, dojde k zániku trestní odpovědnosti za trestný čin zanedbání povinné výživy, což má za následek zastavení trestního stíhání dle § 172 odst. 1 písm. f) TŘ v případě přípravného řízení či zproštění obžalovaného obžaloby dle § 226 písm. e) TŘ. A právě zánik trestní odpovědnosti a účinky s tím spojené vyvolávají otázku, zda pro pachatele tohoto trestného činu není výhodné výživné již předem neplatit. Trestní zákony v případě užití účinné lítosti nespojují s jednáním pachatele žádné důsledky – trest není možné uložit, jelikož zanikne trestní odpovědnost pachatele, a náklady řízení stanovené ve § 152 TŘ v takových případech nese stát[18]. Z tohoto důvodu se může v rámci teorie her jevit jako dominantní strategie pouze vyčkávat a v případě, že se pachatelovo trestné jednání dostane až před soud, může povinný (pachatel) uhradit svoji povinnost dodatečně bez jakékoliv sankce s tím spojené. Taková strategie však vytváří zbytečné náklady pro stát a oprávněného.

---

[11] Viz ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada. § 197 [Zvláštní ustanovení o účinné lítosti]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2471, marg. č. 2.
[12] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 8 Tdo 624/2011.
[13] Rozsudek Najvyššího súdu SSR ze dne 16.12.1971, sp. zn. 1 To 154/71.
[14] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 8. 2008, sp. zn. 3 Tdo 760/2008.
[15] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.10.2006, sp. zn. 3 Tdo 1074/2006.
[16] Viz ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada. § 197 [Zvláštní ustanovení o účinné lítosti]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2472, marg. č. 2. a Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 8. 2015, sp. zn. 7 Tdo 909/2015-34. V tomto případě došlo k naplnění podmínek účinné lítosti tím, že pachatel trestného činu dodatečně daroval osobě oprávněné (svému synovi) svůj počítač, jehož hodnota byla ekvivalentní dlužné částce na výživném.
[17] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 12. 2009, sp. zn. 8 Tdo 1347/2009.
[18] Srov. FENYK, Jaroslav, GŘIVNA, Tomáš, CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 470-471.

V praxi k využití účinné lítost nedochází v míře vyšší než 19,8 % případů trestného činu zanedbání povinné výživy[19]. Tento podíl přitom představuje horní odhad, jelikož zahrnuje veškeré případy zproštění obžaloby či zastavení trestního stíhání, nikoliv výlučně ty, v nichž byla účinná lítost skutečně uplatněna. Právě toto pozorování je velmi důležité pro hypotézu, zda se pachatelé dopouštějí trestného činu zanedbání povinné výživy úmyslně s vědomím toho, že výživné mohou uhradit dodatečně, čímž trestní odpovědnost zanikne. Pokud by bylo užití účinné lítosti zastoupeno ve výrazné míře, mohlo by to znamenat, že pachatelé skutečně záměrně nehradí výživné dopředu. Domnívám se však, že míra ve výši maximálně 19,8 % nepředstavuje jasný závěr pro potvrzení této hypotézy.

2.2. De lege ferenda

Na povrch tedy vyvstává otázka, zda je institut účinné lítosti vhodně nastaven. Na tuto otázku lze odpovědět tak, že v aktuálním znění může účinná lítost skutečně vytvářet motivaci k nehrazení výživného. K tomu dochází proto, že v zákonném ustanovení chybí jakákoliv sankce pro povinného za pozdní úhradu výživného. Z tohoto důvodu je pohledem pachatele výhodné platbu odkládat. Naopak ze strany státu vznikají náklady v podobě možného zahlcení trestních soudů a taktéž z úhrady soudních nákladů. Nutné je ale podotknout, že pro stát může být uhrazení soudních nákladů finančně výhodnější než pobyt dlužníka ve vězení[20]. Pro oprávněného vytváří institut účinné lítosti nejen deficit finanční, ale současně mu též vytváří náklady v podobě ztráty času, který musí tato osoba věnovat orgánům činným v trestním řízení, či ztráty psychické kapacity. Na základě zmíněného by bylo na místě institut reformovat takovým způsobem, aby se buď kompenzovaly ztráty oprávněného a státu, nebo stanovením okamžiku, do kterého je možné povinnost dodatečně splnit, v dřívější fázi trestního řízení, aby se zmírnily ztráty těchto subjektů.

Možnou inspiraci pro reformu účinné lítosti lze nalézt v sousedním Polsku, jehož trestní zákoník (*Kodeks karny*[21]) v článku 209 taktéž upravuje trestný čin zanedbání povinné výživy a který obsahuje ustanovení podobné institutu účinné lítosti. Skutková podstata tohoto trestného činu je naplněna tehdy, pokud v důsledku neplnění vyživovací povinnosti vznikne dlužná částka, která odpovídá nejméně hodnotě tří pravidelných plateb, nebo pokud zpoždění jednorázové platby činí

[19] Tato statistika vychází z dat ze Statistických listů – trestní agenda. Přesnou kalkulaci lze nalézt v mé diplomové práci (KUBŮ, Vít. *Trestný čin zanedbání povinné výživy a jeho prevence*. Diplomová práce, vedoucí Drápal, Jakub. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra ekonomie a empirických právních studií, 2025, s. 21-22).

[20] Denní pobyt vězně ve věznici s nižším stupněm zabezpečení vyjde stát na 1 900 Kč denně (viz PASEKOVÁ, Iva. *Provoz věznic stojí denně asi 36 milionů korun, 7 500 lidí pyká za krádeže*. In: Česká justice [online]. 22.7.2023 [cit. 2025-03-05]. Dostupné z: https://www.ceska-justice.cz/2023/07/provoz-veznic-stoji-denne-asi-36-milionu-korun-7-500-lidi-pyka-za-kradeze/).

[21] POLSKO. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. Konsolidované znění zákona [online]. [cit. 20. 11. 2024]. Dostupné z: https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970880553.

alespoň tři měsíce. Za tento trestný čin je možné uložit pokutu, trest omezení osobní svobody[22] nebo trest odnětí svobody až na jeden rok. Pokud je osoba oprávněná vystavena neschopnosti uspokojit základní životní potřeby (tedy je vystavena nebezpečí nouze), jedná se o kvalifikovanou skutkovou podstatu. Aby došlo k zániku trestní odpovědnosti v případě základní skutkové podstaty, musí pachatel nejpozději do 30 dnů ode dne prvního výslechu v postavení podezřelého uhradit v plné výši dlužné výživné. V případě kvalifikované skutkové podstaty soud upustí od uložení trestu, pokud pachatel trestného činu zaplatil v plné výši dlužné alimenty nejpozději do 30 dnů ode dne prvního výslechu v postavení podezřelého, ledaže vina a společenská škodlivost činu svědčí proti upuštění od uložení trestu. V tomto případě nezaniká trestní odpovědnost tak, jak je to stanoveno v českém trestním zákoníku, ale dochází k tomu, že není možné pachateli uložit trest. To ovšem nevylučuje možnost uložení trestního opatření, propadnutí věci nebo uložení kompenzačního opatření[23].

Polská právní úprava tak na jednu stranu dává pachateli trestného činu možnost zabránit jeho uvěznění, avšak současně efektivně zabraňuje motivaci vyčkávat s platbou výživného. Navíc oproti české právní úpravě mnohem lépe reflektuje společenskou škodlivost kvalifikované skutkové podstaty. Dle mého názoru se tak jedná o správně nastavenou zákonnou úpravu, kterou by Česká republika mohla adaptovat minimálně v rozsahu okamžiku, do kterého je pro pachatele možné způsobit zánik trestní odpovědnosti či upuštění od uložení trestu.

2.3. Ekonomické aspekty plnění vyživovací povinnosti

V této kapitole vytvořím ekonomický model motivace osoby povinné platit výživné s ohledem na trestněprávní důsledky. Představme si situaci, kdy máme osobu oprávněnou a osobu povinnou, která má povinnost platit osobě oprávněné každý měsíc výživné. Osoba povinná má možnost tuto povinnost buď řádně a včas plnit, a přicházet tak měsíčně o částku ve výši výživného, nebo má možnost povinnost neplnit a riskovat, že osoba oprávněná podá na pachatele trestní oznámení. Pokud si tedy tuto situaci představíme na delším časovém období (např. 12 měsíců), můžeme tyto scénáře převést do matematické rovnice. V prvním scénáři máme možnost mít konstantní finanční situaci (K), kdy ze svého bohatství (W) platíme alimenty (A), tj.

$$K = W - A.$$

[22] Pod trest omezení svobody spadají např. obecně prospěšné práce nebo uložení povinnosti odvádět určité procento z příjmu (10 až 25 %) na určené sociální účely, viz článek 34 až 36 Kodeks karny.
[23] Viz článek 59 Kodeks Karny. Trestní opatření jsou podobná přiměřeným povinnostem a přiměřeným omezením v českém TZ.

V druhé situaci riskujeme s určitou pravděpodobností Q důsledky z hlediska trestního práva – zejména uvěznění. Pro vyhodnocení těchto důsledků by bylo vhodné použít užitkovou rovinu, avšak lze též uvažovat o přepočtu na finanční částku za pomoci nákladů obětovaných příležitostí (označme Z). Hodnota Z tak představuje částku, kterou by pachatel získal (příjmem z práce či podporou v nezaměstnanosti), kdyby nebyl uvězněn či nevykonával obecně prospěšné práce, příp. se jedná o výši peněžitého trestu. Nadto předpokládejme, že budeme muset uhradit též dlužné alimenty (A). S pravděpodobností $(1 - Q)$ se ovšem věc k soudu nedostane a můžeme tak mít původní bohatství (W) bez jakékoliv ztráty. Dohromady je tedy očekávaná hodnota našeho bohatství (EX) výsledkem jednotlivých očekávaných výsledků a jejich pravděpodobností, tj.

$$EX = W * (1 - Q) + Q * (W - A - Z).$$

Osobě povinné se vyplatí platit alimenty tehdy, pokud pravidelné placení alimentů bude znamenat menší ztrátu bohatství než riskovat soudní řízení, tj. pokud

$$K > EX.$$

Dosadíme-li hodnoty vzorců pro K a EX, dostaneme nerovnici, která nám vyjadřuje rozhodnutí hradit výživné v závislosti na pravděpodobnosti soudního sporu

$$W - A > W * (1 - Q) + Q * (W - A - Z).$$

Na této nerovnici nás zajímá především míra pravděpodobnosti soudního sporu (Q), která je potřeba na to, aby osoba povinná měla motivaci dobrovolně platit výživné. Proto ji z původní nerovnice vyjádříme[24] a dostaneme následující nerovnici

$$Q > \frac{A}{A+Z} .$$

Nicméně pokud pachatel trestného činu využije institutu účinné lítosti, dojde k zániku trestní odpovědnosti za trestný čin, a tedy není možné takové osobě uložit trest. Nadto nehradí ani soudní náklady, protože tuto povinnost lze uložit jen obžalovanému, který je pravomocně uznán vinným[25]. Neboli pachatel nenese žádné následky za své původně protiprávní jednání a hodnota Z je v takovém případě rovna nule. Pravděpodobnost Q by poté musela být vyšší než jedna, aby pro pachatele bylo výhodné platit alimenty, avšak to není matematicky možné. Proto lze uzavřít, že pokud je pachatel znalý svých práv a hrozí mu pouze trestněprávní důsledky, nemá žádnou motivaci hradit výživné řádně a včas.

[24] Takto můžeme učinit, protože všechny proměnné v naší nerovnici mají pozitivní hodnotu, a proto se jedná o ekvivalentní úpravu nerovnice.
[25] Viz § 152 odst. 1 TŘ.

3. Výzkumný rámec a data

V následujících částech se zaměřím na výzkumný rámec, který poslouží k empirické analýze motivací pachatelů trestného činu zanedbání povinné výživy využít institut účinné lítosti dle § 197 TZ. Ačkoliv není možné přímo zachytit vnitřní motivaci pachatele k dodatečnému uhrazení dlužného výživného, lze zkoumat vliv různých proměnných na pravděpodobnost využití účinné lítosti. Právě to je meritem tohoto výzkumu, jež má za cíl poskytnout odpověď na výzkumnou otázku, které proměnné mohou ovlivnit rozhodnutí pachatele využít institut účinné lítosti a jak výrazný je vliv těchto proměnných na ono rozhodnutí.

Data pro tuto analýzu pochází ze statistických listů trestních soudů České republiky za období od roku 2007 do roku 2022. Z toho vytvořený dataset pro trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ obsahuje přes 140 tisíc pozorování, přičemž jednotkou v těchto datech je soudní případ. Jedná se tedy o průřezová data, která je ovšem potřeba pročistit tak, aby dataset odpovídal potřebám výzkumu a aby neobsahoval zřejmé chyby. Dataset jsem nejdříve zredukoval na případy z první soudní instance a ponechal pouze ty případy, kdy nedošlo k souběhu a kdy je obětí nezaopatřené dítě. Následně jsem odebral případy, které byly rozhodnuty trestním příkazem, jelikož v nich nemohla být využita účinná lítost[26]. Na závěr jsem odstranil případy, které u určitých proměnných vykazovaly extrémní hodnoty. Po této poslední úpravě obsahuje dataset pro tuto analýzu 33 995 pozorování.

Jakožto závislou proměnnou pro ekonometrický model využiji informaci, zda byla využita účinná lítost. K tomu došlo ve 34,3 % případů v rámci upraveného datasetu. Mezi vysvětlující proměnné byly zahrnuty jak faktory procesního charakteru, tak individuální charakteristiky pachatelů. První vysvětlující proměnnou je počet hlavních líčení. Analýza této proměnné pomůže pochopit, zda existuje riziko účelového využívání účinné lítosti v pozdější fázi trestního řízení na úkor efektivity soudního systému. Při průzkumu této proměnné zjistíme, že ve 44,8 % případů proběhla dvě a více líčení, zatímco 43,5 % případů bylo projednáno v rámci jediného hlavního líčení. Další proměnnou je délka doby mezi zahájením trestního stíhání a nápadem obžaloby na soud, kde ve většině (63,1 %) případů byla tato doba kratší než 31 dní. Právě kratší doba mezi těmito procesními úkony by mohla vést k tomu, že si pachatel hrozbu uvěznění připustí jako reálnější, kvůli čemuž by mohl být ochotnější uhradit dlužné výživné. První osobní charakteristikou pachatele, kterou pro tuto analýzu využiji, je jeho pohlaví. Ženy mohou mít oproti mužům menší ochotu riskovat, že jim případný trest odnětí svobody naruší jejich dosavadní život,

[26] K tomu dochází proto, že trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozsudku (Viz ŠÁMAL, Pavel. § 314e [Trestní příkaz]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3573).

což by mohlo zvýšit pravděpodobnost využití institutu účinné lítosti[27]. V těchto datech můžeme spatřit jasnou dominanci mužů (91,4 %). Dále by roli mohlo hrát i pohlaví soudce – lze se domnívat, že pachatelé mohou vnímat rozdílný přístup soudkyň a soudců, přičemž by mohli předpokládat, že soudkyně mohou případy neplacení výživného posuzovat přísněji než muži. Další nezávislou proměnnou je počet dřívějších odsouzení. S každým dalším odsouzením může u pachatele klesat obava z uvěznění a může se u něj vytvořit určitá rezistence vůči odpovědnosti nést následky za své jednání, resp. jim předcházet. Prvopachatelů v datasetu pro tuto analýzu lze nalézt pouze 15,3 %, zatímco případů, kdy mají pachatelé tři a více dřívějších odsouzení, je v datasetu 55 %. Taktéž věk pachatele by mohl též sehrát významnou roli při rozhodování této osoby, zda využije institut účinné lítosti. S narůstajícím věkem lze očekávat vyšší pravděpodobnost, že tak pachatel učiní, a to proto, že starší jedinci často dosahují větší finanční stability, což jim usnadňuje uhradit dlužnou částku. Závěrem by informace o tom, zda pachatel spáchal trestný čin po novele trestního zákoníku v roce 2012[28], či před ní, mohla mít vliv na užití účinné lítosti. Tato novela obecně snížila dolní i horní hranici trestní sazby u trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ a zároveň vypustila recidivu jakožto kvalifikovanou skutkovou podstatu. Určitou limitaci představuje skutečnost, že tato proměnná koreluje s časem, a tedy i ekonomickou situací, jež byla v období let 2013-2022 výrazně lepší než v letech 2007-2012.

[27] K tomuto např. DAWSON, Chris. Gender differences in optimism, loss aversion and attitudes towards risk. *British journal of psychology*, 2023, 114.4: 928-944. V tomto výzkumu bylo zjištěno, že ženy vykazují nižší ochotu riskovat než muži, přičemž 53 % tohoto rozdílu lze vysvětlit vyšší mírou averze ke ztrátě u žen. Je však nutné podotknout, že výzkumy na téma averze k risku v závislosti na pohlaví nemají jednotné závěry.

[28] Zákon č. 390/2012 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (dále jen „novela trestního zákoníku“ či jen „novela“).

4. Metodologie

Tato práce má za cíl analyzovat vliv jednotlivých nezávislých proměnných na pravděpodobnost, že pachatel trestného činu využije institut účinné lítosti. Závislá proměnná v této analýze je binární, přičemž hodnoty 0 nabývá v případě, pokud účinná lítost využita nebyla, a hodnoty 1 nabývá tehdy, když pachatel tohoto institutu využil. Vzhledem k povaze závislé proměnné nelze aplikovat lineární regresní model, který předpokládá spojitou závislou proměnnou. Namísto toho je nezbytné zvolit model, který dokáže pracovat s binární závislou proměnnou, a proto bude v této práci využit model binární volby (*binary choice model*). Konkrétně jsem se rozhodl pro logistický regresní model, jež v této eseji nebudu popisovat z důvodu limitace maximálního rozsahu[29]. Tento model bude vyhodnocen za pomoci metody maximální věrohodnosti (*Maximum Likelihood Estimation*). Pro interpretaci výsledků budou využity průměrné mezní efekty (*Average Marginal Effects* či jen *AME*), což je metrika, která vyjadřuje průměr mezních efektů nezávislých proměnných pro jednotlivá pozorování.

4.1. Zvolený ekonometrický model

Na základě diskuze, kterou jsem provedl v datové části této práce, je vytvořen model, který využívá jakožto nezávislé proměnné *Počet hlavních líčení*, *Doba od TS po nápad na soud*, *Počet dřívějších odsouzení*, *Pohlaví pachatele*, *Pohlaví soudce*, *Věk pachatele* a *Novela* (označme tyto proměnné dohromady jakožto $\boldsymbol{x}$). Tento model pak pro zvolenou specifikaci vypadá následovně

$$P(\text{Účinná lítost}_i = 1|\mathbf{x}_i) = F(\beta_0 + \beta_1 \text{Počet hlavních líčení}_i + \beta_2 \text{Doba od TS po nápad na soud}_i +$$

$$\beta_3 \text{Počet dřívějších odsouzení}_i + \beta_4 \text{Pohlaví pachatele}_i + \beta_5 \text{Pohlaví soudce}_i +$$

$$\beta_6 \text{Věk pachatele}_i + \beta_7 \text{Novela}_i).$$

Pomocí tohoto modelu analyzuji poskytnutá data s cílem odpovědět na výzkumnou otázku, které proměnné mohou ovlivnit rozhodnutí pachatele využít institut účinné lítosti a jak výrazný je vliv těchto proměnných na ono rozhodnutí.

[29] Detailní popis této metodologie je možné najít v mé diplomové práci (KUBŮ, Vít. *Trestný čin zanedbání povinné výživy a jeho prevence*. Diplomová práce, vedoucí Drápal, Jakub. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra ekonomie a empirických právních studií, 2025, s. 52-55).

5. Výsledky

V této části provedu diskuzi ohledně efektu jednotlivých nezávislých proměnných na pravděpodobnost využití institutu účinné lítosti. Jelikož byly všechny nezávislé proměnné převedeny na binární či ordinální proměnné, výsledky jsou interpretovány jakožto rozdíl určité kategorie nezávislé proměnné, jež je uvedena v Tabulce 4.1 u jednotlivých proměnných v závorce, oproti její referenční kategorii.

Tabulka 4.1: Průměrné mezní efekty Logit modelu

Proměnná	Kontrast	Odhad	Std. chyba	z	Pr(> |z|)	2,5% CI	97,5% CI
Počet hlavních líčení (0)	0 - 1	-0,17310	0,00689	-25,111	<0,001	-0,1866	-0,15959
Počet hlavních líčení (2+)	2 - 1	0,06920	0,00550	12,586	<0,001	0,0584	0,07997
Doba od TS po nápad na soud (31+)	1 - 0	-0,04337	0,00527	-8,222	<0,001	-0,0537	-0,03303
Počet dřívějších odsouzení (1-2)	1 - 0	-0,10857	0,00832	-13,047	<0,001	-0,1249	-0,09226
Počet dřívějších odsouzení (3+)	2 - 0	-0,15686	0,00771	-20,350	<0,001	-0,1720	-0,14175
Pohlaví pachatele (muž)	1 - 0	0,07427	0,00853	8,709	<0,001	0,0576	0,09098
Pohlaví soudce (muž)	1 - 0	-0,00242	0,00508	-0,477	0,633	-0,0124	0,00753
Věk pachatele (39+)	1 - 0	0,02046	0,00507	4,038	<0,001	0,0105	0,03039
Novela (ano)	1 - 0	0,03044	0,00560	5,437	<0,001	0,0195	0,04142

Poznámky: Tabulka znázorňuje průměrné mezní efekty (*Average Marginal Effects*) logistického regresního modelu. Ve sloupci odhad lze nalézt průměrný mezní efekt nezávislé proměnné na proměnnou závislou v kontextu jejího srovnání s referenční hodnotou (kontrast). Standardní chyby lze nalézt ve sloupci Std. chyba. Ze sloupce Pr(>|*z*|) lze vyčíst, že až na proměnnou *Pohlaví soudce* jsou všechny proměnné statisticky významné. Vytvořeno v online editoru Overleaf, používající program LaTeX.

Na první pohled vidíme, že téměř všechny nezávislé proměnné v modelu jsou statisticky významné. V případě proměnných *Počet hlavních líčení*, *Doba od zahájení TS po nápad na soud*, *Počet dřívějších odsouzení, Pohlaví pachatele, Věk pachatele* a *Novela* se jedná o statistický význam na 1% hladině významnosti pro všechny specifikace. Zato *Pohlaví soudce* je statisticky nevýznamnou proměnnou taktéž pro všechny specifikace.

Dále rozeberu průměrný mezní efekt statisticky významných proměnných. První statisticky významnou proměnnou je *Počet hlavních líčení*. U této proměnné bude interpretován pouze průměrný mezní efekt kategorie, kdy byla konána dvě a více hlavních líčení[30]. Trestní řízení, kde jsou konána dvě a více hlavních líčení, mají v průměru o 6,9 procentních bodů vyšší pravděpodobnost užití účinné lítosti oproti řízením, kde bylo konáno pouze jedno hlavní líčení

[30] Případy, v nichž neproběhlo hlavní líčení, mohou být příkladem předběžného projednání obžaloby, kdy příčina využití účinné lítosti nespočívá ve skutečnosti, že nebylo konáno hlavní líčení *per se*, nýbrž v jiných procesních okolnostech (např. využití účinné lítosti se současným podáním odporu proti trestnímu příkazu). Ačkoliv tyto případy mají své místo v této analýze, interpretace jejich vlivu oproti případům, kdy bylo konáno jedno hlavní líčení, není přínosná.

(*ceteris paribus*). Tento pozitivní efekt by mohl signalizovat, že pachatelé mohou s dodatečným uhrazením dlužného výživného vyčkávat déle, než by bylo společensky vhodné.

Další proměnnou v modelu je *Doba od TS po nápad na soud*. Případy, kdy je tato doba delší než 30 dní, mají v průměru o 4,3 procentních bodů nižší pravděpodobnost užití účinné lítosti oproti případům, kdy je doba kratší než zmíněná hranice (*ceteris paribus*). Jak již bylo řečeno v dřívější části této práce, krátká doba mezi zmíněnými procesními milníky by mohla v pachateli vyvolat jistou paniku, po které pachatel spíše využije účinnou lítost, než pokud je tato doba delší. Z tohoto důvodu je směr vlivu proměnné v souladu s očekáváním.

Negativní vliv nezávislé proměnné na závislou proměnnou vidíme též u počtu dřívějších odsouzení. I tento výsledek je v souladu s předpokladem, že u recidivistů je menší šance na užití účinné lítosti oproti prvopachatelům. U osob, které byly jednou až dvakrát dříve odsouzeny, se snižuje pravděpodobnost užití účinné lítosti v průměru o 10,9 procentních bodů oproti prvopachatelům, zatímco v případě tří a více dřívějších odsouzení se tato pravděpodobnost v průměru snižuje dokonce o 15,7 procentních bodů oproti osobám bez dřívějšího odsouzení (*ceteris paribus*). Osoby s dřívějším odsouzením mohou mít menší obavu z uvěznění a současně též menší finanční prostředky na úhradu dlužného výživného[31], což může být příčinou negativního efektu.

Taktéž lze z výsledků modelu vyčíst, že v případě mužského pohlaví pachatele se zvyšuje pravděpodobnost užití účinné lítosti v průměru o 7,4 procentních bodů oproti pohlaví ženskému (*ceteris paribus*). Můžeme si tedy všimnout, že existují jisté rozdíly v užití účinné lítosti v závislosti na pohlaví, avšak tento výsledek může být částečně zkreslen nevyváženou reprezentací mužů a žen v těchto datech.

I proměnná *Věk pachatele* je statisticky významná. Osoby, jejichž věk je třicet osm a více let, mají v průměru o 2 procentní body vyšší pravděpodobnost využití účinné lítosti oproti osobám mladším (*ceteris paribus*). Průměrný mezní efekt není natolik vysoký, aby se dalo konstatovat, že by věk pachatele hrál výraznou roli při dodatečném uhrazení dlužného výživného.

Poslední statisticky významnou proměnnou je *Novela*. Spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy po novele trestního zákoníku zvyšuje pravděpodobnost užití účinné lítosti v průměru o 3 procentní body oproti trestným činům spáchaných před novelou (*ceteris paribus*). Nelze tedy potvrdit hypotézu, že úprava před novelou trestního zákoníku, kdy bylo možné uložit

[31] K tomuto lze podotknout, že 87 % odsouzených má určité dluhy, což může výrazně snížit jejich schopnost uhradit dluhy budoucí (viz PASEKOVÁ, Iva. *Dluhy má 87 procent odsouzených, každý vězeň má v průměru 13 exekucí*. In: Česká justice [online]. 15.8.2021 [cit. 2025-03-02]. Dostupné z: https://www.ceska-justice.cz/2021/08/dluhy-ma-87-procent-odsouzenych-kazdy-vezen-ma-v-prumeru-13-exekuci/).

trest odnětí svobody s vyšší horní sazbou, motivovala spíše k užití účinné lítosti oproti současné úpravě. Současně je třeba zopakovat limitaci, že tato proměnná může být korelovaná s ekonomickou situací v České republice, která byla po účinnosti novely výrazně lepší než před novelou.

Na závěr proměnná *Pohlaví soudce* není ve zvoleném modelu statisticky významná na žádné hladině významnosti. S ohledem na statistický nevýznam nebudu průměrný mezní efekt této proměnné interpretovat. Avšak již samotné zjištění, že pohlaví soudce nehraje roli při rozhodnutí pachatele, zda využije účinnou lítost, je hodnotné. Hypotéza, že pachatelé očekávají přísnější posouzení svého případu, pokud je soudcem žena, nebyla tedy potvrzena.

5.1. Diskuze výsledků

Zjištění, které si zaslouží hlubší rozbor, je vliv proměnné *Počet hlavních líčení*. Jak již bylo dříve zmíněno, pokud k využití účinné lítosti dochází až v pozdější fázi trestního řízení, vytváří to ztrátu pro oprávněného i stát, nikoliv však pro povinného (pokud nejsou využity prostředky občanského práva). V této analýze jsem zjistil, že případy, kde se konají dvě a více hlavní líčení, mají v průměru o téměř 7 procentních bodů vyšší pravděpodobnost využití účinné lítosti než případy, kde je konáno pouze jedno hlavní líčení. Lze tedy konstatovat, že institut účinné lítosti je využíván spíše až v pozdější fázi trestního řízení, což vytváří společenskou neefektivitu.

Tato neefektivita je však způsobena především pachateli trestného činu, nikoliv orgány činnými v trestním řízení. O možnosti využití účinné lítosti jsou pachatelé poučeni již před hlavním líčením – v rámci podání vysvětlení dle § 158 odst. 3 písm. a) TŘ a dále je poučení o účinné lítosti je součástí usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 TŘ[32]. Znovu jsou o této možnosti poučeni během prvního hlavního líčení na základě § 2 odst. 13 TŘ, a proto nemůže být neznalost institutu příčinou efektu proměnné *Počet hlavních líčení*. Taktéž je možné uvažovat o situaci, kdy soud na žádost pachatele odročí hlavní líčení, aby dal pachateli trestného činu možnost získat do dalšího konání hlavního líčení finanční prostředky na uhrazení dlužného výživného[33]. Ovšem i v takových případech je na vině pachatel trestného činu.

Na základě tohoto empirického zjištění je umocněno doporučení z teoretické části této práce ohledně změny okamžiku, do kterého by mělo být možné využít účinnou lítost.

[32] Tato skutečnost vychází z odpovědi Policie ČR na můj dotaz, kdy jsou pachatelé informováni o účinné lítosti. Je však nutné podotknout, že OSZ pro Prahu 4 poskytlo odlišnou odpověď – napsalo, že tak dochází pouze v některých případech.

[33] K tomuto lze poskytnout nedávný nález ÚS, který uvádí, že obvodní soud opakovaně odročoval na žádost stěžovatele hlavní líčení, aby mu dal možnost dodatečně uhradit dlužné výživné za účelem využití účinné lítosti (viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 3. 2024, sp. zn. II. ÚS 186/24).

6. Závěr

Problematika neplacení výživného na nezaopatřené děti vyžaduje adekvátní právní regulaci, která by měla sloužit k prevenci tohoto společensky škodlivého jevu, avšak některá zákonná ustanovení mohou paradoxně vytvářet incentivy k neplacení výživného. Tato esej měla za cíl teoreticky i empiricky identifikovat, zda institut zvláštní účinné lítost může představovat takovouto motivaci.

Shrnutím teoretické části lze konstatovat, že účinná lítost skutečně představuje motivaci pro neplacení výživného. Tento institut za stanovených podmínek umožňuje zánik trestní odpovědnosti za trestný čin zanedbání povinné výživy, přičemž jedinou sankcí za původně protiprávní jednání zůstávají případné výdaje na právní zastoupení. Oprávněnému však vzniká majetková újma způsobená prodlením a stát na tomto tratí v podobě úhrady soudních nákladů a též nákladů obětované příležitosti, jelikož úsilí orgánů činných v trestním řízení nevede k efektivnímu naplnění svého účelu. Takto nastavená pravidla motivují k tomu, aby osoba povinná s platbou výživného vyčkávala, protože existuje určitá pravděpodobnost, že se dané protiprávní jednání k orgánům činným v trestním řízení nedostane.

Z výsledků empirické analýzy dat ze statistických listů soudů ČR následně vyplývá, že statisticky významnou roli v rozhodnutí pachatele využít institut účinné hrají procesní charakteristiky, jako je počet hlavních líčení a doba od zahájení trestního stíhání po nápad obžaloby na soud. Zejména zjištění, že v případech, kde jsou konána dvě a více hlavní líčení, se zvyšuje pravděpodobnost využití účinné lítosti v průměru o 6,9 procentních bodů oproti řízením, kde je konáno pouze jedno hlavní líčení, podporuje hypotézu, že pachatelé této trestné činnosti mohou s úhradou výživného vyčkávat déle, než by bylo společensky optimální. Statisticky významnou proměnnou je též počet dřívějších odsouzení, avšak negativní vliv této proměnné na pravděpodobnost využití účinné lítosti naznačuje, že recidivisté mají nižší motivaci či finanční možnost využít účinnou lítost. Dále se ukázalo, že muži jsou častěji ochotni využít tohoto institutu než ženy, zatímco pohlaví soudce nemá statisticky významný vliv. Rovněž byla identifikována mírná souvislost mezi věkem pachatele a pravděpodobností využití účinné lítosti. Taktéž dopad legislativní změny v podobě novely trestního zákoníku má statisticky významný a pozitivní vliv na pravděpodobnost využití účinné lítosti, avšak nikoliv výrazný. Navíc může být vliv této proměnné zkreslen ekonomickou situací v ČR.

Na základě diskuze výsledků se domnívám, že by institut účinné lítosti měl být reformován. Je nepochybné, že společnosti přináší více užitku, pokud pachatel svoji povinnost splní, byť dodatečně, namísto toho, aby byl uvězněn. Avšak ze současné úpravy výrazně benefituje povinný, a to na úkor státu a oprávněného. Změna by mohla být v podobě úpravy okamžiku, do kdy je možné dodatečně uhradit dlužné výživné pro zánik trestnosti činu. Tímto okamžikem by měl být

nejpozději závěr prvního konání hlavního líčení. Nabízí se též inspirace po vzoru polské právní úpravy, která stanovuje lhůtu pro dodatečné splnění povinnosti v délce třiceti dní ode dne prvního výslechu podezřelého.

Výsledky této analýzy mohou pomoci zejména k veřejné diskuzi na téma možné dekriminalizace neplacení výživného a pro reformu institutu účinné lítosti. Závěrem je také třeba zdůraznit, že ačkoliv má trestněprávní úprava značné nedokonalosti, díky dualismu práva je možné výživné současně vymáhat za pomoci občanského práva. To obsahuje nástroje v podobě exekuce a soudního výkonu rozhodnutí, které mají vyšší potenciál vymožení výživného než podání trestního oznámení. Výzkum by bylo možné rozšířit o proměnné, které znázorňují výši výživného a příjem povinného, protože ekonomická situace pachatele by měla hrát významnou roli v jeho rozhodnutí, zda využít účinnou lítost. Taktéž informace o tom, zda pachatel již v minulosti využil institut účinné lítosti, by napomohla identifikovat, zda v České republice existuje skupina neplatičů výživného, kteří nedokonalé trestněprávní úpravy cíleně zneužívají.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

DAWSON, Chris. Gender differences in optimism, loss aversion and attitudes towards risk. *British journal of psychology*, 2023, 114.4: 928-944

FENYK, Jaroslav, GŘIVNA, Tomáš, CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.

KUBŮ, Vít. *Trestný čin zanedbání povinné výživy a jeho prevence*. Diplomová práce, vedoucí Drápal, Jakub. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra ekonomie a empirických právních studií, 2025.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Informace o vyplacených dávkách v rezortu MPSV ČR v prosinci 2024* [online]. [cit. 2025-03-24]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/web/cz/informace-o-vyplacenych-davkach.

PASEKOVÁ, Iva. *Dluhy má 87 procent odsouzených, každý vězeň má v průměru 13 exekucí*. In: Česká justice [online]. 15.8.2021 [cit. 2025-03-02]. Dostupné z: https://www.ceska-justice.cz/2021/08/dluhy-ma-87-procent-odsouzenych-kazdy-vezen-ma-v-prumeru-13-exekuci/

PASEKOVÁ, Iva. *Provoz věznic stojí denně asi 36 milionů korun, 7 500 lidí pyká za krádeže*. In: Česká justice [online]. 22.7.2023 [cit. 2025-03-05]. Dostupné z: https://www.ceska-justice.cz/2023/07/provoz-veznic-stoji-denne-asi-36-milionu-korun-7-500-lidi-pyka-za-kradeze/.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistické listy – trestní agenda* [online]. [cit. 2025-02-23]. Dostupné z: https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiZDQ4MjVjNGYtODZiYi00ZDFlLTllODYtNDBhZThkYzc0ZDNlIiwidCI6IjFkNGY3YjIxLWM4YzYtNGZlYS1iMzMwLWM0MWNmNzJjNTdkYyIsImMiOjl9&pageName=ReportSection55efdd03814d2bb8ff3&fbclid=IwY2xjawGDPQRleHRuA2FlbQIxMAABHbJPppxCUngi8W3xKOx-rH6QtLlvL6cOJrlLZ3nlZV3l7QF8q62NQzgEDw_aem_W1hfQz4mdKZIgOkBh6QxIg.

3. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

POLSKO. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. Konsolidované znění zákona

4. Seznam použité judikatury

Rozsudek Najvyššího súdu SSR ze dne 16.12.1971, sp. zn. 1 To 154/71,

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 8. 2008, sp. zn. 3 Tdo 760/2008,

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.10.2006, sp. zn. 3 Tdo 1074/2006,

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 8. 2015, sp. zn. 7 Tdo 909/2015-34,

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 12. 2009, sp. zn. 8 Tdo 1347/2009,

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 8 Tdo 624/2011,

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 3. 2024, sp. zn. II. ÚS 186/24.

Seznam zkratek

ČR	Česká republika
Logit	Logistický regresní model
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OSZ	Okresní státní zastupitelství
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TS	Trestní stíhání
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ÚS	Ústavní soud